

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi poli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 6.

V Ljubljani, 15. marcija 1880.

Tečaj XX.

Pisanje v narodnej šoli.

Spisal A. Vranski.

Med predmeti narodne šole zavzema pisanje prav važno mesto. Pisanje je spretnost, ki je v življenji jako potrebna; to spretnost pa učencem privaditi je jedna najmenitnejših nalog narodne šole. Ako se človek v narodnej šoli ne priuči temeljitega pisanja, le redkoma se ga pozneje more navaditi, kajti pozneje — v višjih šolah — je v to svrho le malo časa; če pa šol več ne obiskujemo, potem si pa pisave itak ne moremo izboljšati, ker ni prilike v to. Pri trdem delu pa — in s takim se pač pri nas bavi večina iz šole izstopivših — postaja roka težka, za pisanje nevkretna, pisava sama mora torej naravno slabiti. Ko otrok šole več ne obiskuje, doma le redkoma za pero prime, a še takrat ko to stori, ž njim le malo potez naredi: potem se vé-da se bode pisanja polagoma odvadil, odvaditi moral, kajti kakor pri vseh rečeh, tako je tudi tù treba vaje, ker le vaja ohrani človeku to, česar si je pridobil. Če si je pa otrok v narodnej šoli pisanje le površno prisvojil, če le za silo zna pero sukati, potem pač ni čuda, da v malo letih po šolskem izstopu komaj svoje ime začčkati zna. (V mislih imamo otroke priprostitih kmečkih starišev, vsaj se nam je po večjem ozirati le na nje!) — Ljudska ali narodna šola torej se mora z vso skrbljivostjo poprijeti velevažnega tega predmeta ter najboljše svoje moči vporabiti v to, da podari deci dar spretnega, lepega pisanja!

Priučenje pisanja utemeljeno je deloma v znanosti podob in se-stave črk ali pismén, deloma pa v mehaničnej spretnosti roke. Učitelj mora torej pred vsim svoje učence dobro seznaniti s podobo

črk ter mora jim, ako hoče, da bodo kedaj pravilno pisali, vsak o obliko prejšpisati, a to tako, da vidijo, kako je nastala in kako je sestavljena. V posameznih delih, ko v celej podobi ima učitelj pismena otrokom predočiti ter je strogo posnemanja navaditi. Isto, se vé-da, velja tudi o sestavi črk — o besedah. — Obrazcev, po učitelju narejenih, navzame se otrok po vidu, a baš zato se ima paziti, da otrok res gleda. Po vidu se vpodablja oblike v duhu otročjem ter iz duha jih potem napiše otrok s pomočjo ročne svoje spretnosti ter svoje oblikovne zmožnosti. Učitelj mora tedaj pri lepopisnem uku — zlasti v prvih dveh letih — vse, kar piše, pisati zmirom tako, da to vidijo otroci, da se njihovem duhu utisnejo prave podobe. Te podobe pa se morajo zdajci pravilno naslikati, t. j. otroci morajo črke, besede narediti vse istoležne ter sploh pisati vedno enakomerno. Za to je pa pisanje po narekovanji (diktatu) in taktiranji kaj dobro in uspešno! Po narekovanji otroci vsi na enkrat pišejo, po istočasnem pisanji pa dospejo do enakomerne pisave in roka jim če dalje bolj spretna postaja. A ni dosti, da otroci pišejo spretno, urno — pisati morajo tudi lepo! Lepo pa bodo pisali, če bodo pisali enakomerno ter i gledé snažnosti posnemali pisavo učiteljevo. — Lepopisje ima po tem takem tudi odgojilno svojo stran! Po lepopisji vzbuja se pri otrocih ljubav do snažnosti, snage, čut lepote in redoljubje. Učitelj mora uriti otroke v prelepih teh lastnostih in v to mu kaj dobro služite lepopisje in risanje! Otroci pa nimajo le v lepopisnej uri gojiti snažnost in lepoto, marveč ti lastnosti kazati se morate v vseh njihovih spisih in nalogah! Kakor se reče: „povej mi, s čim občuješ in jaz ti povem, kaj (kedo) si“, ravno tako lahko rečemo: „pokaži mi, kako pišeš in povedal ti bom, kakšen si“.

Po tem takem naj se pač vsak učitelj, kolikor more in vé, potru-di, da bo pouk v pisanji v svojej učilnici vsestransko gojil. Pisanje naj mu ne velja le za spretnost, smatra naj to tudi kot gojilno sredstvo! Vesten učitelj ne bo že zadovoljen s tem, da njegov učenec sploh pisati zna, ampak brigal se bo tudi, kako to zna; niti truda se ne bo vstrašil, nego s potrpežljivostjo vporablja vse svoje znanje, bode navadil gojence svoje tudi lepe pisave. Po lepi pisavi podari on deci dragocen dar za poznejše življenje. Nemški rek veli: „Lepa pisava je najboljšje pri-poročno pismo za življenje“. „Preskrbimo torej prav obilo taci-h pisem preljubljenaj naše-j mladeži!

Jernej Kopitar.

g) Sedma borba njegova bila je ilirska in posebej hrovaška.
— „O bone mi Gai, quis te malus abstulit error“ — vzdihuje

Kopitar (v. „Hesych.“ 19 str. 59) ter norčevaje o njegovem prejšnjem imenu Ludovicus (clarus bellator) in o sedanjem Ljudevit (tyrannicus — populi debellator) kaže, da je Gaj l. 1830 v Pešti za svoje rojake sprejel česki pravopis, češ, da je organiški, in l. 1836 besedo dubrovniško (linguam — reipublicæ olim — ragusinam), češ, to je novi jezik ilirski, in sicer po nasvetu Kolarjevem in Šafaříkovem. — Sanjarili so tedaj mnogo o slovanski vzajemnosti. — Najprej so hoteli v ilirščini zediniti Hrovate in Serbe, s temi skleniti Slovence in Bolgare, ter vstvariti tako vsem Jugoslovanom književni jezik — ilirski, in — kedar se pridružijo Ilirom na vzhodu Rusi, na severju Poljaki in Čehi, nastanejo štirje véliki slovstveni jeziki, iz katerih se naposled vstroji vsem edin književni jezik slovanski. — Dobra, lepa misel, kaj ne? — Temu učenju in prizadevanju je vendar hudo oporekal Kopitar, češ, edin pisemni jezik Slovanom še ni mogoč; tudi se ne stvarja po takem načinu, (sed — sive imperio sive litteratura); vseh narečij slovanskih se po Grimmu sme šteti dvanajst, in vse te dvanajstere morati v štiri velike ali glavne narečja — more se le „jure belluino“. — Te in take učenjake pika tudi Prešernov seršen (str. 113):

Bahači čvetero bolj množnih Slave rodov.

Čeh, Poljak in Ilír, Rúš svoj 'zobraziti jezik,
Njih le mogočni ga ród ima pravico pisát';
Beli Hrovat, Rusnjak ne, Slovak ne, z Slovenci ne drugi,
Tim gre Slave pesám, lájati, tace lizát'.

Kakor to stran Donave bivajo trije rodovi slovenski: 1) Slovenci, 2) Bolgari, in v sredi 3) Serbi, katerim stari pisatelji pravijo časih Serbi, časih Hrovatje; tako so razločevati vsaj tri lastne narečja med njimi, in — ko bi hotli ravnati po prej omenjenem načinu, potlačili bi bolgarski in panonski Sloveni v sredi Ilire t. j. Hrovatoserbe ali Serbohrovate; a — ker nikomur nočemo delati krivice, písimo vsakteri v svojem domačem narečji, je primerjeva je z drugimi, vzlasti s klasičnima — gerškim in latinskim:

Hoc opus, hoc studium parvi properemus et ampli,
Si Patriae volumus, si nobis vivere cari.

Vse drugo izročimo Bogu, kateri venča vsakega, ki se je po postavi vojskoval. Dokaj po postavi smo se vojskovali vže skozi tri stoletja Sloveni; srečno in veselo se borijo sedaj Serbi obreda gerškega, in tudi latinskim (Ragusinis Dalmatisque) ne bodi kaj oponošeno; sed — „jure dolemus provincialem Croatiam, cujus caput est Zagrabia, tristissimo exemplo deseri a suis non solum filiis, malentibus in ragusinam silvam (Dubrovnik slavicum Ragusæ nomen, est a dubrava, silva) ligna ferre, quam miserae succurrere patriae, sed etiam filias tentari ab his silvestribus Faunis ad eandem impietatem!“

(Cf. Draškovičevo: „Ein Wort an Illyrien's hochherzige Töchter“ i. t. d.). — To razkazuje nekako Kopitar v sostavku: „De Gaji nunc Ljudeviti (olim Ludovici), duplici molimine novarum tabularum tam linguae quam scripturae Croatarum Zagrabiensium“. — V posljednjem pa, kjer podaja svoje nasprotnike gledé na začetje slovanske liturgije v Panoniji i. t. d., piše (str. 70): „Illi (Kollarius, Palackus, Schaffarikus) verò, mortuo suo in Carniola doctissimo quidem sed et inconstantissimo socio (t. j. Mat. Čop), in reliqua Pannonia quaerere alios; et invenere satis se dignum Gajum, qui posteaquam magnis Croatici Phaëtonis excidit ausis, horum hortatu majorem Illyrici universi curram conscendit, adjutus...“ —

Bilo je l. 1835, da je Ljudevit Gaj (r. 1809, u. 1872) vesel, da Horvatska nij još propala, jel izdajati Novine Horvatske i Danico Horvatsko v kajkavščini i v tedaj običnem pravopisu; a — l. 1836 hipomajame priobčevati v českem priravnanim pravopisji Novine Ilirske i Danico Ilirsko v štokavščini, in — kar je naš Vodnik popeval l. 1811 v svoji „Iliria oživljena“, videl je i Gaj, da „En zarod poganja — Pre-rojen ves nov.“ — Ilirija vstaja in z njo nekdanje orjaštvo ilirsko in ž njim krepko slovstvo s svojo lastno dobo, in v njem se prikazujejo po Vodnikovih in Zupanovih popevkah verli Slovenci na pr. Jarnik, Žemla, Drobnič, Ravnika, Kobe, Pintar, Majar, Terstenjak, Raić, Razlag, in vzlasti goreči Stanko Vraz. — Kopitar pa hud, in to do zadnjega vzdihljeja. — Na to méri v „Zabavljivih napisih“ Prešernovih (Poezije. 1847. str. 113):

D a n i č a r j a m.

Dobróvski.

„Perjatelj! ki 'z svetá prideš, mi povej po pravici“,
Dobrovius modrost praša Kopitarjovo:
„Al Dubróvničánov, serpski, al mar verli hrovaški
Jezik pišejo Gáj, Gája goreča druhal?“

Kopítar.

„Gáj daničár, daničarska druhal? svoj pišejo jezik,
Slavšine tí južnih sò janičarji dežel“.

A — s kolikim vspéhom? — Doba bila jim je krasna, zlata, a — kratka, mimo šla! — L. 1840 je sicer pisal Prešernu Stanko Vraz (Děla. V. 1877. str. 202): „Kennst Du Kopitars letztes Werk? Es hat uns wirklich mehr genutzt als geschadet. Herr K. hat in Croatien den ganzen Credit verloren“. — In l. 1842 Muršecu (str. 325. 326): „Šta je od Macuna? — Šta, za Boga radi Caf? Već će biti doskora godina danah, što nimam od njega ni traga ni glasa. — I od Miklošića nečuje se ništa. Čuo sam od mnogih našinacah, što su došli iz Běča, te kažu da se je s Kopitarem srepio kao Orestes i Pylades t. j. složan i jednodušan — neprijatelj ilirštine. Šteta za toliku glavu! I opet

se kod njega uzistinjuju one reči: I najbolja glava bez dobroga srca nevalja“. — Po teh in onih stocih diši mladinski spis: „Hrvati od Gaja do godine 1850.“ — Kulturno-istorijski i književni pregled. Napisao Ivan Milčetič (cf. Hrvatski Dom. Zabavnik III. 1878. str. 152 do 218.). Kopitar se opisuje v njem jako neprijazno, in o koncu veli se (str. 166): „Vidi se, kako znade gdjekad strast zavesti i učenjake. Vraz je tomu tražio uzrok u neplemenitosti srca.“ — Vrazu pa je v spomenico zložil Prešern (str. 113) zabavljiv napis:

Naróbe Katón.

Od drugih manjši in častèn mánj rod je slovènski,
Lakota slave, blagá, vléče pisarja drugám.
Victrix causa Diis placuit, sed victa Catoni;
Stanko Slovincov vskòk, Vráz si narobe Katón.

In — oj osoda! — l. 1851 umre Vraz, i l. 1851 umre ilirizam nesrečno porodivši sina dva, ktera — srbizam i hrvatizam — sta ven in ven v razpertji zavolj dedine očetne ter se kruto prepirata zavolj dedine materine, kakor nekđaj rodna brata — ljuti Hruđoš i Staglav hrabri (cf. Libušin soud)! — Spominjajo nas tega razne novejšje pisarije hervatske in serbske, v kojih se hervatstvu na primer pretí ne le z madjarstvom, ampak že tudi s serbstvom! — Tako piše Stojan Novaković v svoji serbski slovnici l. 1879: „Hrvati srpski jezik primili radi književnog jedinstva (mesto svoga oblasnog dijalekta) pa ga sad i hrvatskim zovu“ (str. 23); a temu se upirajo Hrovatje! — Po smerti Vrazovi so celo javno vstanovili, naj v prihodnje edini jim jezik — samo v dveh narečjih — hervatskem in serbskem — zove se hervatskoserbski ili serbskohervatski jezik; a — sedaj veli i dr. Miklošić (Vergl. Lautl. II. 1879), da je nepravilen izraz „jezik srbski ili hrvatski“, češ, to sta dva lastna jezika! — Nedavno smo trije rodovi slovanski na jugu ločili se jezično po besedicah „kaj, ča, što“ tako, da Slovenci smo kajkavci, Hrovatje čakavci, Serbje štokavci; a — sedaj terdijo Hrovatje: Vse to troje smo mi sami — štokavci, čakavci i kajkavci! — Vzlasti ne marajo slišati o tem, da je njih kajkavsko narečje prav za prav slovènsko. —

„Na hervatsku književnost spada još na někoi način i literatura one grane našega naroda, koja u današnjoj građanskoj Hèrvatskoj stanuje, i to u županijah Zagrebačkoj, Varaždinskoj i nēгдаšnjoj Križevačkoj, piše A. Mažuranić (cf. Ilirska Čitanka za gornje gimnazije. I. U Beču. 1856), a to ne samo radi političnoga saveza i naravske blizine narečja, nego još većma zato, što je ta grana već od posljednjih 100 godinah svoje izvorno Slovensko ime, koje se izključivo u svih njezinih starih piscih (kao su: Pergošić, Vramec, Habelić, Bělostěnec i. t. d.) nalazi, s Hèrvatskim imenom zaměnila“. Potem se hvalijo

ti Slovenci, da so v XVI. veku pričeli prav pametno z nevezano besedo, s prozo, koja je v pravilnosti in čistoti verhunec dosegla v evangeli-staru biskupa Petretiča (1651) in v Habledičevih knjigah (1674), da so svoje (ne dosta po zakonih štitjeno) Slovensko ime premenili na Hervatsko: „tako opet u najnovije doba dadoše rēdki primēr mudrosti, kad su, ponajviše potaknutjem dra. Ljudevita Gaja, ostavivši svoje prirod-jeno kajkavsko narēčje, svojevoljno još i čisti hervatski jezik za svoju književnu porabu primili.“ — Jako znamenite so resnice, koje v tem oziru svojim rojakom drobi Frane Kurelac (v. Recimo koju. Kar-lovac. 1860.) str. VI. na pr.: „Slavonac ime odista je samo izvrnuto ime Slovenac; i po većoj česti današnje Slavonije govorilo se slo-venski ne samo nekad, nego i sada; po nekih stranah i mužko i žensko, a po nekih samo žensko: er muževi iduće k medji turskoj na stražu, i s Hrvati se sastajuće i sa Srblii mnogo su već od njihovā jezika popri-mili, i već povse sa njihovu se navrnuli“. . . . „Bile su dvē Slavonije, gornja i dolnja. Zvale su se jednim imenom, er se u jednoj i drugoj slovenski govorilo; nu gornja se običnije Croatia zvala, er je iza Slovenac sēdio narod hrvatski; koje ime susēdni Slovenci prevrnuše u horvatski, i sebi ga prisvojivše Horvatmi se prozvaše“. . . „Čudna je s Hrvati i Slovenci. Ko su oni bili 16. veka, a ko biasmo mi? Tako na blizu, a kobi tako razlike! . . Za čim Gaj toliko nastojao, da nas sbije vse pod jednu knjigu, to je istom od male česti uspēlo . . A jao si ga ovcī, kōj svoje runo bude težko . . Čim se dakle jezik naše susēdne braće tako očistio, obogatio i uzvisio; . . mi Hrvati zagazismo . . A jedne smo krvi mi i Slovenci, pa kako to, da u nas nauk nikako cvasti neće?“. . Na to pripoveduje, kako mirno so se Slovenci poprijeli novega pravopisa českega, kako hitro so se poprijemali po Gaju jezika ilirskoga, da si bi po zakonih tanke filologije kaj vgodno mogle se razmakniti meje književne Slovenije. Tedaj o teh prepirih: „Kako je postupao Slo-venac? . . Zašto nije bućio po novinah? zašto nije dokazivao, da je Habledić, da je Prgošić i. t. d., da su vsi ti, rodjeni u današnjoj zemlji hrvatskoj, svoj jezik imenovali slovenskim? da je biskup Zagrebački, Petretić, svoju crkvu zvao slovenskom? da je Kopitar za vse kaj-kavce rekao, da su Slovenci i. t. d.“ Pohvalivši Slovence zarad djanske modrosti in slovenščino zarad nje pravilnosti v oblikah in bogatosti v besedah veli Kurelac v I. razdelku (str. 1—13) naposled: „Ne znam knjige, kojoj Bog tako dosudio kako slovenskoj . . . dok ne planū za vremena našeg žizan tako dēvojačka, pogodna i mila, da se nje uspēhu nadvit ne možeš, uspēhu uza tolike neprilike, u tolikom siromaštvu, da joj se može reći: ruža usred trnja. Ko te goji, ko te nataplja slo-venska zemljice? Ko je tvoj ogradnik, ko tvoj polivčija, da je tvoj ograd tako lēpo urodio, da tvoje cvētje tako milo diše?“. . — „Mi današnji

Hrvatjani, jadikuje o koncu (str. 158. 159), najbolje poznamo naréčje srbsko; bolje nego svoje, bolje nego slovensko . . Slovenac u knjizi slovinskoj homo novus . . . nu je zadnjih godin Slovenac takovim se pobornikom ukazao na borišću pismenom, da nam ga je odmah po ramenu plésnut, i pravim ga vitezom uznat i proglasit . . Nu sada je doba, da vsaki nas — Srbin, Hrvat, Slovenac — i vsi skupa te rane izvidamo, da ozdravimo, i da ogradimo sgradu nove knjige i jedinstva našega“. —

Nekaj o načrtu za prirodoslovje na srednjej stopnji (3., 4., 5. šolsko leto) ljudske šole.

(Dalje.)

Prostornost, luknjičavost, neprodornost, deljivost.

Občne lastnosti nimajo v fiziki na nobednem mestu pravega prostora, ker njenej nalogi ne zadostujó. Vsaj zmerom zahtevajo pedagogi, da ne začenjamo z občnim, z abstraktnim, pravi dr. Crüger. S premislekom sem o občnih lastnostih samó na kratko govoril, ker jih še le potem dobro izpoznamo, ko smo se seznanili z vso fiziko, piše Oersted v svojem delu „der mechanische Theil der Naturlehre“, katero delo je za višjo stopnjo, a ne za ljudsko šolo namenjeno. Dr. Wüllner celó nima v svojem velikem delu „Experimentelphysik“ za občne lastnosti posebnega prostora; omenja jih le memogredé, t. j. takrat, kedar jih potrebuje za osvetljevanje druge tvarine iz fizike. On govori n. pr. o ljenivosti za osvetljevanje sil; o težnosti za izvajanje zakonov gibanja; o deljivosti pri opazovanji kakovosti tvarine i. t. d. Ali ne pokaže dr. Wüllner s tem v resnici, da naj o teh lastnostih govorimo, kedar je potreba za osvetljevanje druge tvarine, torej v zvezi z drugo tvarino?

Tem nasproti stojé spet drugi, kateri začenjajo fiziko z občnimi lastnostmi, da celó v knjigah za ljudske šole n. pr. dr. Netoliczka, Hofer. Toliko v obče o občnih lastnostih, v prevdarek, ali one sploh spadajo v fiziko, kar prepustimo vsakemu samemu; vernimo se vendar k našemu načrtu, on zahteva za 3. šolsko leto „Ausdehnung (Längenausdehnung, Längenmasse)“; za 4. šolsko leto „Ausdehnung (Flächenausdehnung, Flächenmasse)“; za 5. šolsko leto „Ausdehnung (Körperausdehnung, Körpermasse)“. Nadalje „Porösität“ za 4. šolsko leto, „Undurchdringlichkeit“, „Theilbarkeit“ za 5. šolsko leto. Poskusimo to izvršiti! *)

*) V prihodnjem hočemo odgovore, kateri se sami ob sebi razumó, izpuščati; vendar jih pričakujemo v celih stavkih, ker nauk iz prirodoslovja mora tudi biti nauk za jezik.

O prostornosti.

Opomenja. Besedo dolgost moremo rabiti v širjem in ožjem pomenu. V širjem pomenu imenujemo dolgost vsako saksebnost dveh koncev (končnih točk), v ožjem pa saksebnost končnih točk, kateri ležiti v gotovej meri, n. pr. od leve na desno. N. pr.: Miza je dolga od desne proti levi, široka od zadej proti spredej in visoka od spodej proti zgorej; širokost in dolgost niste dolgosti v ožjem pomenu, v širjem ste pa. V navadnem življenji rabimo besedo dolgost v ožjem pomenu, kedar tedaj začnemo v šoli ta pojem poočevati, rabimo ga v ožjem in prehajajmo potem na širji pomen.

O razteznosti na dolgost.

U. Palica je dolga; klop je dolga; roka je dolga; kakšna je palica? A! — Kakšna je klop? B! — Kakšna je roka? K! — Povej še druge dolge reči! D!

Primerjanje raznih reči na dolgost.

Učitelj pokaže n. pr. dve jednako dolgi palčici in jih primerja. Katera palčica je daljša? R! — Nobedna palčica nij daljša, obe ste jednaki. U. Reci: Obe palčici ste jednako dolgi. — U. Povejte še druge jednako dolge reči! — Učitelj narisa na tabli dve jednako dolgi črti, jedno natanko pod drugo. Katera črta je daljša? K! — U. Zdaj naj pa vsak na svojo tablico narisa dve jednako dolgi črti! —

Učitelj vzame dve razno dolgi palčici v roke in jih primerja. Katera palčica je daljša? H! — U. Primerjaj dolgost mize z dolgostjo klopi! L! — Primerjaj dolgost prsta z dolgostjo roke! M! — Primerjaj dolgost mize z njeno širokostjo, dolgost sobe z njeno visokostjo in še druge take primere. — Učitelj narisa na tabli dve razno dolgi črti jedno pod drugo in vpraša: Katera črta je daljša? — Zdaj naj pa še vsak na svojo tablico narisa dve razno dolgi črti! —

M e r j e n j e.

U. Dolgosti pa moremo še natančneje primerjati, ako jih merimo z metrom. Učitelj pokaže meter, ga narisa na tablo, meri ž njim, recimo dva metra dolgo palico, in reče: Ta palica je dva metra dolga. Koliko dolga je ta palica? S! — U. (vzame tri metre dolgo vervico v roke). Koliko dolga je ta vervica? Zmeri jo M! — U. Zmeri dolgost klopi I! — I. Klop je za nekoliko daljša, kakor dva metra. — U. Zmerimo dolgost mize, sobe i. t. d.! U. Z metrom ne moremo dolgost vsake reči popolnoma natanko zmeriti, zató imamo še manjšo mero decimeter.

U. pokaže dolgost decimetra na metru in pusti prešteti število decimetrov na metru. U. Koliko decimetrov ima jeden meter? B! —

U. Tudi decimeter vam hočem na tablo narisati; zdaj ga pa tudi vi narisajte na vaše tablice! *) — U. Katera črta tu na tabli je jeden meter dolga? C! — Razdelimo to črto v decimetre! (Učitelj to stori.)

U. Zmeri zdaj dolgost klopi natančneje G! — Koliko je dolga? — G! Klop je dva metra in tri decimetre dolga in še nekoliko daljša. — U. Zmerite dolgost mize, table i. t. d. toliko natančno, kolikor mogoče. —

U. Tudi z metrom in decimetrom ne moremo natančno dolgosti meriti, zato imamo še manjšo mero, centimeter i. t. d. (Kakor v prejšnjem.)

A prenehajmo to izvrševanje! ker ta tvarina ne spada v 3. šolsko leto ampak v prvo, in ne v prirodoslovje, ampak tje, kjer moramo o njej govoriti, k številjenji. Številjenja namreč ne smemo začeti z abstraktnimi števili, ampak s konkretnimi; golo številjenje mora biti zmerom v zvezi z uporabnim; v tem pa nahajaš novce, mere in uteži. Meter, decimeter in centimeter morajo dečki že v 1. šolskem letu izpoznati; v številnem prostoru do 100 (2. šolsko leto) jih seznanimo tudi z milimetrom in v številnem prostoru do 1000 (3. šolsko leto) s ploskvenimi in kubičnimi merami. V 3. šolskem letu poznajo torej že dečki vse to, kar naj bi se po načrtu še-le do 5. šolskega leta izučili. Moramo torej tudi to točko iz načrta izbrisati; njeno izvrševanje pa prepustiti metodiki za številjenje ali tudi oblikoslovje.

O luknjičavosti.

Učitelj pokaže gobo in vpraša: Kaj imam v roki? H! — U. Ali vidiš luknjice, katere ima goba? S! — U. Tukaj imam votlič (Bimsstein), ali tudi na njem vidiš luknjice? L! — U. Na katerih telesih ste še videli luknjice? — U. Na nekterih telesih vidimo luknjice, zato pravimo, da so luknjičava. Ponavljaj to, ti in ti!

Luknjice drugih teles moremo videti le skoz lupo n. pr. luknjice kože ali raznih vrst lesá. To resnico učitelj ali samó omeni, potem jo učenci ne spoznajo z lastnim opazovanjem; ali pa pusti vsakega zaporedoma skoz povečalno steklo tako teló gledati, potem pa izgubi mnogo časa, katerega na vsak način lahko boljše porabi.

Luknjičavost nekterih teles n. pr. kovin, pa tudi s povečalnim steklom ne vidimo; ako se pa napravijo n. pr. votle kroglje iz železa, zlata ali iz kake druge kovine, z vodó napolnijo, dobro zamašé in tlačijo, stopi voda v drobnih kapljicah iz njih skoz luknjice v kovini. Takih poskusov vender ne moremo narejati v ljudske šoli.

Luknjičavost stekla pa tudi na ta način ne moremo izpoznati, sklepamo pa na njó, ker se steklo krči, ako ga ohlajevamo.

*) Učenci ne bodo dolgost decimetra prav lahko zadeli, zato učitelj popravlja narejene pomote.

Kar pa ne moremo poočevati, ali kar učenci ne poznajo iz lastne izkušnje, o tem ne učimo v ljudski šoli; vsaj prirodoslovje namerava, da se učenci vadijo v opazevanju in med tem seznanijo z najvažnejšimi prikaznimi in napravami. Mislimo torej, da načrt zahteva le opazovanje luknjičavosti onih teles, pri katerih vidimo luknjice s prostim očesom in ne zahteva izvajanje zakona, da so vsa telesa luknjičava, kakor se to zgodi v prirodoslovji. Potem pa spada ta tvarina v načrt za zorno pouko*) in ne v načrt za prirodoslovje. (Dalje prih.)

Naravoznanstvo v ljudski šoli.

16. Nihalo (Pendel).

Tukaj vidite, da sem privezal svinčeno kroglico na konec niti, drugi konec ovijem okoli ravnila ali okoli palčice, ter jo potem v roki deržim. Še bolje pa bode, da jo položim na mizo ali na omaro v vodoravni legi tako, da se more konec s svinčeno kroglico dovoljno sem in tje gibati ali nihati. To orodje zovemo nihalo (mahalo).

Sedaj pa hočemo narediti z nihalom nekatere poskušnje. Ako opazujemo nihalo, ko je mirno, prepričamo se, da je le-to kakor svinčena v navpični nameri. — Sedaj odmaknem kroglico nekoliko proti desni (ali levi) strani iz navpične namere. — Kaj zapazite? — Kroglica, ako jo spustim, noče obstati v novi legi in nameri, ampak ona hiti z neko hitrostjo in naglostjo v prvotno svojo namero, iz katere sem jo bil po sili odmaknil. — Pa še nekaj družega zapazimo pri tem: kroglica se namreč nekoliko od svoje prvotne namere dalje na nasprotno stran oddali, do neke meje, kjer se ustavi, ter se verne v navpično namero, katero pa zopet nekoliko prestopi, nekako tako daleč, kakor je bila oddaljena s začetka gibanja. Nihalo se je gibalo sem in tja, in obla se je gibala vselej v krogu. Tako gibanje sem in tja zovemo in imenujemo nihati ali kolebati. Kaj je tedaj nihanje ali kolebanje nihala? — (Kolebanje nihala je gibanje nihala sem in tja, kjer nareja teža vselej kroge.) Krožna črta, katero nihalo preteče, zove se pa nihavni krog.

Ta poskus se sedaj še enkrat ponovi, da se učencem pokaže in pojasni, kako se obla približa najprej poveršju zemlje, na to se od tega oddalji, — ter da je nihalo v navpični nameri vselej v najnižji legi. — Učenci naj se pri tem tudi opozoré, da se pri gibanji ali kolebanji nihala verši in godi neprestano padanje in vstajenje oblice. — Padanje oblice traja od začetka gibanja iz poprečne lege tako dolgo, da pride

*) Tudi fizika spada v zorno pouko v širjem pomenu, a pri njej ne opazujemo samo, ampak tudi izvajamo iz opazevanega zakon; zato je pa ona le mogoča na višji stopnji ljudske šole.

kroglica v ravnopično lego ali namero. Ustajenje kroglice pa se prične od te lege, ter traja, da dospe kroglica poprečno lego nasprotni strani ravno čerto, v kateri nihalole koleba ali niha.

Dolgost enega kolebanja pri nihalu računi se od začetka padanja do konec vstajenja. Nihanje ali kolebanje nihala traja tedaj tako dolgo, kolikor časa potrebuje kroglica, da preteče krožni pot nihavnih ravnih čert.

Sedaj si pa hočemo ogledati in imenovati pa še sile, katere nihalole zagibljejo, ter ga tudi v tem stanu nekoliko časa obderžé in ohranijo, preje, kakor delamo z nihalom še druge poskušnje.

Gledé prosto padlih teles nam je že od prejšnjih premišljevanj znano, da je privlačnost zemlje, katera jih sili, da se v navpični nameri gibljejo proti poveršini zemlje. Katera sila pa sili kroglico na nihalu, da ona proti zemljini poveršini pada? — Kdo bode še dvomil, da tega ne dela druga sila, nego privlačnost naše zemlje! Da se krogla v ravni navpični čerti ne giblje, ampak vedno v krogu, temu ne more biti družega vzroka; to poterjuje tudi nit, katera kroglo sili, da v taki nameri pada. Padanje krogle je tedaj delo ali učinek težnosti naše zemlje.

Kako se pa imenuje sila, katera deluje, da se krogla ustavi? — Ker kroglica od zunaj od nikoder in nikoga ne dobi prilike in vzroka, da bi šla iz stanja miru v navpično namero, toraj mora imeti zato nagnjenost v sebi; ta pa je mogla le vsled gibanja v njo priti in se oživetiti, takrat ko je padala. Nam je že znana sila, katera bi rada gibajoče telo v takem stanu ohranila, imenovali smo jo zato stanovitost. Ustavljenje kroglice smemo tedaj pripisovati sili stanovitosti. Da pa ta sila v tem slučaju ravnočertno ne deluje, ampak v nameri okrožne čerte, ima pa zopet svoj vzrok v niti nihala.

Po vsem tem poskusite sedaj nihanje ali kolebanje nihala razložiti!

Sedaj pa vzamem dvoje enako dolgih nihalov, ter ju ob jednom zaniham (zamajem, zaženem) vendar tako, da dela jedno večé (vendar ne prevelike) nihaje — nihljeje — (Schwingungen) od družega, kaj zapazimo sedaj? Veči (daljši) nihaji ne potrebujejo več časa od manjših. Nihalole z večimi nihaji t. j. ki dela večé nihaje, giblje se (maha) hitreje od družega, in tako je mogoče, da v tistem času preteče in prehodi večó pot od družega.

Ako bi vzeli nihalole, ki doverši jeden nihaj (Schwingung) v jedni sekundi, in je ravno sedaj zamajemo (zagibljejo), prepričamo se, da so nihaji sicer manjši, a čas je vedno tisti.

Ako to opazujemo na nihalu, tedaj stavimo glede njega ta-le zakon: Dve nihali jednake dolgosti napravite v istem času jednako število nihajev.

Sedaj vzamem daljše in krajše nihalole ter ji zamajem (zaniham) tako, da se daljše počasneje maje, kakor krajše. — Ako rabimo od sedaj

le daljše nihalo, ter je (nihalo) vedno polagoma krajšamo, prepričamo se, da so nihaji toliko hitrejši, kolikor je nihalo krajše. Reči tedaj smemo, da daljše nihalo bolj počasno niha od krajšega.

Da se o tem še bolje prepričamo, poskusimo še naslednje. Nihalo dolgo 0.99 m. (tedaj skoro 1 meter) zagiblremo ter gledamo na uro. Koliko časa je preteklo za nihaj? — Ravno jedno sekundo! — Ako bi hoteli za jeden nihaj porabiti 2 sekundi, tedaj bi moralo biti nihalo gotovo še daljše. Znabiti ravno še jedenkrat tako dolgo, kakor v prvem slučaju? — Hočemo tedaj poskusiti! — Glejte, to ne zadostuje! Toraj je hočemo še podaljšati! Zopet ne zadostuje! — Še le sedaj, po večkratni poskušnji smo do tega prišli, da je treba za to štirikrat večje dolgosti (skoraj 4×1 m.). Ako hočemo imeti pa jeden nihaj v 3 sekundah, tedaj moramo vzeti v ta namen 9 kratno dolgost (skoraj 9×1 m.). Iz tega posnamemo:

1 sekunda časa 1×38 palcev ali skoraj 1 m. dolgo nihalo.

2 sekundi " 4×38 " " " 4 " " "

3 sekunde " 9×38 " " " 9 " " "

Dolgosti nihala so tedaj kakor kvadratna števila časa jednega nihljeja.

To se vjema s zakonom pada, kjer rasto prostori pada, kakor kvadratna števila časa. Verši in godi se pa tudi res pri nihanju nihala neko vedno se ponavljajoče padanje, kar smo že prej slišali, dasiravno ne v prav ravni, navpični, ampak le v krogasti poti in nameri.

Sedaj hočem razdeliti nit nihala v devet enacij delov, ter jih zaznamovati s števkami 1, 4 in 9. — Ako sedaj primerjamo dolgost poprečnih potov posameznih nihajev, tedaj vidimo, da pota v primeri rasto, kakor 1, 4 in 9.

Za štirikratno pot je pri priprosto padlih telesih potreba dvakratnega, za 9 kratno 3 kratnega časa. Pervotno število od 4 je 2, od 9 pa 3. Reči tedaj smemo, da je čas dolgosti nihajev (nihljejev) dveh nihalo, kakor ste kvadratni števili dolgosti nihalo enega k družemu.

Nihalo, katero prehodi krožni pot v 2 sekundah, giblje se še jedenkrat tako počasi, ali polovico tako hitro, kakor drugo nihalo, katero ta pot v 1 sekundi prehodi. Ako potrebuje nihalo za jeden nihaj 3 sekunde, tedaj se 3krat tako počasi ali za $\frac{1}{3}$ krat tako naglo giblje, od onega, kateri naredi jeden nihaj vjedni sekundi. Ako n. pr. zaznamovamo s števkami 1, 2, 3 čas nihajev, tedaj raste tudi zakasnenje od 1 do 2 in 3, ali kar je vse eno; hitrost se manjša, kakor se manjša 3 do 2 in 2 do 1.

Za drugi zakon pri nihalu smemo tedaj reči: „Daljša nihala kolebajo (mahajo) bolj počasi od krajših, insicer je hitrost v nasprotnem razmerju pervotnih števil z dolgostjo nihala.

Ako je dolgost nihala n. pr. 1, 4, 9, tedaj so pervotna števila 1, 2, 3, nasprotno razmerje teh števil je 3, 2, 1. — Ako se majete (nihate)

dve nihali, od katerih je jedno še enkrat tako dolgo, kakor drugo, tedaj se takoj lahko o tem prepričamo, da krajše nihalo v istem času dva nihaja naredi, daljši pa le jednega. Koliko nihajev naredi krajše nihalo, ako je daljše 3krat tako dolgo? (Dalje prih.)

Dopisi in novice.

Koliko potroši država za šolstvo po slovenskih pokrajinah? (Izv. dop. »Slov. Nar.«) Ako pregledujemo državni proračun naučnega ministerstva, vidimo, da tudi država velike svote za šolstvo izdava. Ona vzdržuje sicer po obstoječih zakonih samo srednje šole, vseučilišča, učiteljska izobraževališča, ter plačuje šolsko nadzorstvo za vse različne učilnice, ker skrb za narodno šolstvo imajo občine, okraji in dežele, katere v novejšem času v to svrhu z ozirom na davkovske moči v istini preveliko storé. Zanimati utegte čestite čitatelje, kolika bremena nosi država za šolstvo po pokrajinah, kjer Slovenci bivamo.

		Srednje šolstvo gold.	Učiteljišča gold.	Šolsko nadz. gold.
Na	Štajerskem stane	156.586	68.297	53.683
»	Koroškem »	64.189	23.496	16.534
»	Kranjskem »	102.868	33.171	} 29.068
V	Trstu »	25.851	23.874	
Na	Goriškem »	30.447	—	
V	Istri »	44.556	29.955	

Ako to število primerjamo z državnimi potroški družih dežel in v pošt看 jemljemo število prebivalcev teh dežel in drugod, najdemo, da se za naše dežele primeroma premajhene svote dovoljujejo. Primerjal sem v tej zadevi Kranjsko z Dolenjo Avstrijo in našel, da bi z ozirom na število Kranjcev in Dolenjih Avstrijcev dohajalo kranjskeje deželi okolo 130.000 gold. (namesto preliminiranih 102.000 gold.) za srednje šolstvo, in za učiteljišča 37.000 gold. (namesto v proračun vzetih 33.000 gold.). Vendar ta števila niso toliko zanimiva še, nego sledeča:

V podporo ljudskega šolstva, za katero skrbeti sicer nij dolžnost države, vzeto je v proračun:

Za	solnograško	ljudsko	šolstvo	13.299	gold.
»	tirolsko	»	»	18.244	»
»	štirsko	»	»	1.680	»
»	kranjsko	»	»	1.294	»
»	primorsko	»	»	44.038	»
»	dalmatinsko	»	»	12.997	»
»	češko	»	»	610	»

skupaj . 92.162 gold.

Na Solnograškem se bode s svoto 13.000 gold. zidanje šolskih poslopij podpiralo; na Češkem se bode porabila mala svotica 610 gold. za podpore praškega zavoda za gluhoneme. Kaj se bode z malimi svotami, ki so za Kranjsko in Štajersko namenjeni, podpiralo, tega ne morem povzeti iz poročila, katero mi je druge date dalo. Ali vir, po katerem poročam, pa mi odločno in jasno pove, da velike svote, katere bode država dala za (južno) Tirolsko, Primorsko

in Dalmatinsko, namenjene so za nemške šole, za učenje nemščine v nemških pokrajinah. Tako n. pr. je nastavljenih 2000 gold. za nagrade onim učiteljem na Goriškem, kateri nemščino na ljudskih šolah iz zasobne pridnosti kot nezavezni predmet podučujejo; isti znesek je tudi v Istri za isti namen v proračunu.

Za nemško ljudsko šolo v Pulji je odločenih tudi 2000 gold.; za nemško deško ljudsko šolo v Trstu 17.252 gold.; za enako deklisko v Trstu 11.561 gold.; za nemško deško šolo v Gorici 9015 goldinarjev. Vse državne podpore obrniti bi se torej imele samo na korist nemščine, na razširjevanje nemškega jezika v vseh južnih avstrijskih deželah. Ne, to je preveč, to bi bila preočitna krivica, dasiravno vlada v svoji motivaciji pravi, da je njena dolžnost za nemščino skrbeti, ker tega dežele ne storé. Slovan, kateri po Primorji in Dalmaciji biva in se zvesto Avstrije drži, ne brani se nobenega jezika, najmanj pa nemškega; ali on pa v sedanji dobi, ko je prišel k narodnej zavesti in do prepričanja, da mu samo znanje tega jezika niti do duševnega niti do telesnega blagostanja pripomoči ne more, odločno zahteva, da se njegova mladina nemščine uči samo na pravem mestu, ob pravem času in v pravej meri. Ljudska šola néma prostora in néma časa za nemščino; učiteljska stavijo temelj dobrim ljudskim šolam. Ako je temelj slab, bode tudi vse poslopje slabo, in nemška učiteljska nikakor ne morejo dobrih učiteljev za slovenske šole izobrazevati. Kot učni predmet se lahko nemščina uvede v prejšnji meri v vse srednje šole, v vsa učiteljska po Slovenskem; temu ne bo nihče ugovarjal. Gledé ženskih učiteljskih, katera stanejo na Štajerskem n. pr. 20.000 gold., na Kranjskem 14.000 gold., na Primorskem 24.000 gold., je pa veliko vprašanje, ali jih sploh še potrebujemo? Ali nij po imenovanih krajinah uže dosta učiteljic? Ali ne bi n. pr. v Ljubljani potrebovali višjo deklisko šolo sè slovenskim učnim jezikom, namesto drage nemške ženske preparandije? Posnemajmo v tej zadevi Čehe, kateri si brez vladne pomoči take šole vzdržujejo. Sicer pa tudi v Celovci snujejo zdaj višjo deklisko šolo namesto ženskega učiteljskega, katero se bode uže čez leto dni morda popolnem opustilo. Taka in enaka vprašanja, mej katera menda tudi kočevski gimnazij spada, utegnejo biti prav hvaležen predmet za pretresovanje slovenskim poslancem državnega in deželnega zbora.

Reforme gledé učnega jezika na naših gimnazijah. »Slov. Nar.« piše o tem med drugim to-le: Mi bi radi bili nepotujčeni izobraženi Slovenci; mi bi radi, da bi se vse poslopje izobraženosti v nas sezidalo na podlagi domače besede, ki je zdaj v kot potisnena, mi bi radi o vsakej stvari znali tako gladko govoriti slovensko, kakor zna izobražen Nemec nemško. To bi dosegli ko bi imeli slovenske srednje šole in tudi slovensko vseučilišče. Ali — zdaj pride ta nesrečni: ali! Vseučilišča vsaj zdaj še ne moremo svojega imeti, o tem se je lani dosti (morda še preveč) pisalo. Na razpolaganje nam je torej le nemško vseučilišče. Kdor pa hoče uspešno lotiti se vseučiliščnih študij, mora dotičnega jezika biti ne le popolnoma zmožen, ampak tudi izurjen v posebnem jeziku (terminologiji) tiste stroke, katerej se kedo posveti. Te izurjenosti pa si, kakor izkušnja uči, ne pridobi nikdo po triurnem uku na teden tudi v osmih letih ne. Ako bi tedaj Slovenci iz popolnoma slovenskih gimnazij, na katerih so se le po 3 ure na teden nemščine učili, na nemška vseučilišča prihajali, oviralo bi jih pomanjkljivo znanje nemškega jezika v strokovnih študijah. S tem pa nij rečeno, da dobra glava tudi teh ovir ne bi premagala. (Kdor je slabe glave, težko izdela gimnazije, pri njem ni lahko misliti na vseučiliščne studije. Vr.)

Slovensko učiteljsko društvo je imelo odborovo sejo 4. t. m. — Govorilo in sklepalo se je o peticiji učiteljev, nasvetovano po g. Rantu za posijilno izplačevanje učit. plač, daleč pa od II. verste Hartingerjevih gospodarskih tabel, katere so udje slov. učit. društva na slovenski preložili, pa dosihmal niso najdlji nikoga, da bi delo založil. Skusilo se bode o tej stvari kaj ukreniti, morda je ta čas bolj ugoden za izdavo slovenskih učnih pripomočkov. — Letos mesca svečana je bilo pervikrat, kar se je iz Dunaja čul glas, kakoršnega smo davno zastonj pričakovali, da bi namreč kdo govoril za slovenščino po učiteljiščih med Slovenci. V budgetnem odseku je letos dr. Vošnjak stavil resolucijo, da naj se vlada pozivilje na učiteljiščih v Mariboru in v Ljubljani slovenski jezik kot učni uvesti, v Celovci pa za slovenske preparande posebne paralelke napraviti.

Kar je tukaj dr. Vošnjak nasvetoval, je bil od nekdanj vzor slov. učit. društvu, vsako leto smo pri svojih zborovanjih to točko povdarjali in po svojih skromnih močeh na to delali, a l. 1872, ko smo imeli slovenski učitelji splošen učiteljski zbor, je g. Tomšič stavil resolucijo :

1) *Slovenski ljudski učitelji moramo imeti, kakor vsi drugi narodi v našem cesarstvu, slovensko učiteljsko izobraževališče, v katerem se predajejo vsi po novejši šolski postavi predpisani predmeti v slovenskem jeziku. Nemški jezik naj se uči kod obligaten predmet.*

2) *V ta namen naj se naredi peticija do slavnega ministerstva za nauk in bogočastje, in precej danes naj se izvoli poseben odbor, v katerega se voli 5 udov slovenskega učiteljskega društva, da to peticijo sestavi in odpošlje.*

Nočem tukaj razpravljati, ali je bil tak predlog tačas, ko je ravno nemštvo na verh lezlo, in ko so vzlasti na Kranjskem resno začeli izpeljevati nekatera določila nove šolske postave, umesten ali ne, ali ni marveč nasprotniki vzbudil in nahujskal, a to ostane resnično, da je bilo jedro te resolucije zdravo; resnica se da zatajiti, tudi zatirati, ali potlačena se zopet vzdigne in se prikaže na dan. — Kolikrat so nam naši nasprotniki že oponašali ta zbor, res je, da je bila marsikatera izjava takrat nepremišljena ali vsaj neparlamentarična, a to ni bila poglobitna stvar, za kar so nas nasprotniki napadali, nepremišljeni govorniki so jim le kazali slabo stran, kako sumničiti vse prizadevanje slovenskih zavednih učiteljev. — Nekaj najbolj navdušenih govornikov in ploskalcev od tačas po-
laga sedaj slovenščino zatirati ali je vsaj v nasprotnem taboru; zviti neprijatelji so osmešili vse delovanje narodnih učiteljev, pripravili je ob veljavo, kar le moči; ali glejte, čez nekaj let potem se oglasi državni poslanec na Dunaji ter izreče neovergljivo resnico: Ljudski učitelj se mora za svoj poklic pripravljati v tem jeziku, v katerem druge poučuje. — Nihče ne more dati tega, kar sam nima. — Kako bodo slovenski učitelji vspešno poučevali slovensko ljudstvo, ako sene izuče v maternem jeziku.

Vse to naj nas spodbada, da ostanemo na poti, katero smo nastopili. Neprijatelji naši nas bolj razumo, kakor nekateri naših prijateljev; kedar hočejo odkritoserčni biti, tudi oni naravnost povedo, zakaj ne marajo za nas. — Sicer nas radi nadevajo z mežnarji, f... slugami i. t. d. to pa le, da bi ljudi, ki le po verhu sodijo, v svojih mislih zbegali. — Res je, da spoštujemo in častimo cerkev in poslušamo glas viših pastirjev, a v tem nismo sami, to tudi store konservativni Nemci; a za naše narodne pravice se moramo potegniti sami, niti ne smemo pričakovati, da bi nam zrelo jabelko samo v naročje padlo. Zarad

tega pa visoko čislamo g. dr. Vošnjaka, ker je tako neustrašeno povzdignil svoj glas, ter brez ovinkov povedal, česa nam je Slovencem treba. Slov. učit. društvo mu izraža najtoplejšo zahvalo, druge narodne poslance pa prosimo, da bi ga pri rodoljubnem delu podpirali, isto tako pričakujemo, da bodo takrat, ko pride to na versto v državnem zboru, vsi Slovani in konservativni poslanci kakor skala stali nepremakljivi pri omenjenih resolucijah. Vlada pa bode imela takrat naj lepšo priliko, da pokaže, kako spoštuje ravnopravnost jezikov.

† 7. t. m. je umerla gđc. Tereza Huber, gojenka na c. k. ženskem učiteljsku III. leta, v 17. letu svoje starosti. Pogreba žalno-milega 9. t. m. se je vdeležila ženska vadnica in učiteljske. — Ob istem času so prinesli k večnemu počitku g. Janeza Pena, umeršega v 74. letu svoje starosti, očeta g. Henriku Penu, vredniku »mährisch-schlesischer Korrespondent« v Bernu. — Bil je ranjki mirne in blage čuti, sploh imenovan »oče Pen«. N. v m. p.!

„Rodoljub“ se imenuje nov serbski list, kateri izhaja od novega leta vsako nedeljo v celi poli v Somboru (Zombor, 26.000 ljudi, največ trgovcev) v ogerski županiji bačko-bodrožki ter prihaja »Tovarišu« v zaménjo. Pisan je list za narodno prosveto, privredo (domačo korist ali rabo) in zabavo v lepi, lahko-umevni serbičini in stane na leto 4 forinte. Zalaga ga knjižara Mil. Karakoseviča, odgovorni vrednik pa mu je Petar Despotović. Poleg trgovine in obertnije, domače in vnanje tudi politične zgodovine, poleg poduka in zabave, naznanja književne dela, in bavi se posebej s šolstvom, ktero ima se boriti z mnogimi zaprekami še med ogerskimi Serbi. Kakor nas vzajemno priznavanje in občevanje veseli, tako nas v omenjenem listu žalosti neka bridkost verska in narodska do cerkve katoliške in do naroda hrovaškega. Bog daj, da se po iskrenem učenju in blagem delovanju popravi to in uno vsem na korist in slavo!

Ravnokar vzhaja: **5 cerkvenih pesnij.** Za moški zbor uglasbil † Avgust Leban. V Ljubljani. Uredil Janko Leban. — Natisnil in založil R. Milic, 1880. — Pesni se dobivajo pri založniku po 60 kr., po pošti 65 kr. — Obseg: 1. Pred Bogam. 2. Veš o Marija! 3. O devica pomočnica. 4. Vi oblaki. 5. Vesela, duša moja.

V R. Milic-evi tiskarni v Ljubljani je naprodaj:

Odgovorni vrednik: **Matej Močnik.**

Tiskar in založnik: **J. R. Milic.**